



SPRAWOZDANIE Z OGÓLNOPOLSKIEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ SEKCJI HISTORII PEDAGOGIKI KNP PAN PT. *PRZEŁOMY W ROZWOJU DYDAKTYKI W XIX–XX WIEKU*, 10 GRUDNIA 2021 ROKU

W dniu 10 grudnia 2021 roku odbyła się – zorganizowana on-line – Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt. *Przełomy w rozwoju dydaktyki w XIX–XX wieku*. Jej organizatorami były: Sekcja Historii Pedagogiki KNP PAN, Katedra Historii i Teorii Wychowania Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego, Katedra Historii Nauk Pedagogicznych Instytutu Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Pracownia Historii Oświaty i Wychowania Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego. W komitecie organizacyjnym oraz naukowym konferencji znalazły się następujące osoby: prof. dr hab. Władysława Szulakiewicz, UMK, dr hab. Elżbieta Magiera, prof. US, dr hab. Adam Fijałkowski, prof. UW, dr hab. Joanna Król, prof. UW i dr hab. Anna Murawska, prof. US. Zaproszenie do udziału w konferencji przyjęli pracownicy ośrodków naukowych z całej Polski. Wśród prelegentów byli przedstawiciele: Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Uniwersytetu Szczecińskiego, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Uniwersytetu Rzeszowskiego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Akademii Ignatianum w Krakowie, Akademii Marynarki Wojennej, Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. J. Długosza w Częstochowie oraz słuchacze z innych uczelni.

Prof. dr hab. Władysława Szulakiewicz, przewodnicząca Sekcji Historii Pedagogiki KNP PAN, dokonała uroczystego otwarcia konferencji, kierując serdeczne podziękowania dla organizatorów za przygotowanie i umożliwienie przeprowadzenia spotkania w przestrzeni wirtualnej. Jednocześnie przybliżyła koncepcję spotkania poświęconego przełomom w rozwoju dydaktyki w XIX i XX wieku. Powitania uczestników konferencji dokonały również dr hab. Irena Ramik-Mażewska, prof. US, Dziekan Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu

Szczecińskiego oraz dr hab. Anna Murawska, prof. US, Dyrektor Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego. Obie Panie Profesor wyraziły wdzięczność za podjęcie próby spojrzenia na dydaktykę z perspektywy historycznej oraz podkreśliły istotną rolę refleksji i rozważań podjętych przez prelegentów.

Ze względu na wieloaspektowe spojrzenie na przełomy w dydaktyce w XIX–XX w. konferencja została podzielona na trzy panele dyskusyjne. Panel pierwszy, zatytułowany *Twórcy dydaktyki i ich koncepcje*, był moderowany przez prof. dr hab. Władysława Szulakiewicza. W tej części obrad wygłoszono 5 referatów. Panel drugi, noszący tytuł *Dydaktyka przedmiotów szczegółowych: programu nauczania i treści kształcenia*, moderowany przez dr hab. Elżbietę Magierę, prof. US, obejmował 6 wystąpień. Panel trzeci pt. *Uwarunkowania pracy dydaktycznej nauczycieli*, moderowany przez dr hab. Adama Fijałkowskiego, prof. UW, zawierał 6 wystąpień. Po każdej części odbyła się dyskusja.

Konferencja została zainaugurowana przez dr hab. Adama Fijałkowskiego, prof. UW, referatem zatytułowanym: *Jan Amos Komeński w polskiej myśli dydaktycznej XIX i początku XX wieku*. Prelegent, jako znawca twórczości i dorobku J. A. Komeńskiego, w swoim wystąpieniu zwrócił uwagę na postać wybitnego pedagoga wszech czasów, podkreślając recepcję myśli Komeńskiego w polskiej historiografii oraz uniwersalność głoszonych przez niego zasad nauczania, które znalazły swoje potwierdzenie w założeniach pedagogicznych formułowanych przez kolejnych twórców polskiej myśli pedagogicznej.

Pierwszy blok tematyczny, obejmujący *Twórców dydaktyki i ich koncepcje*, został otwarty przez dr hab. Katarzynę Dormus, prof. UP, która w referacie zatytułowanym *Stanisława Niemcówna – twórczyni polskiej dydaktyki geografii* zwróciła uwagę na postać pedagożki, nauczycielki i twórczyni metodyki krajoznawstwa w okresie międzywojennym. W wystąpieniu prelegentka podkreśliła nowatorskie podejście Stanisławy Niemcówny do nauczania geografii oraz zaznaczyła szczególny talent pedagogiczny, który charakteryzował omawianą postać. W kolejnym wystąpieniu pt. *Wykroczyć poza herbartyzm i utylitaryzm – koncepcja kształcenia ogólnego Lucjana Zarzeckiego* ks. dr hab. Dariusz Stępkowski, prof. UKSW, poza prezentacją postaci i podkreśleniem dokonań Lucjana Zarzeckiego przedstawił szczegółową analizę etymologii terminu *kształcenie*. Autor referatu, na podstawie wcześniejszej analizy źródeł, zaprezentował rekonstrukcję terminu *kształcenie* i wskazał jego dwa modele: transmisyjny i komplementarny.

W pierwszym panelu referat wygłosił również dr hab. Tomasz Maliszewski, prof. AMW. Tematem wystąpienia była *Pedagogia Ignacego Solarza (1891–1940) – wskazówki dla współczesnych nauczycieli edukacji dorosłych*. Prelegent zwrócił uwagę na dokonania I. Solarza w obszarze dydaktyki dorosłych, podkreślając implikacje skandynawskich doświadczeń dydaktycznych w polskich uniwersytetach ludowych. Z kolei dr Anna Włoch mówiła o koncepcji Jana Konopnickiego, prezentując referat pt. *Jan Konopnicki (1905–1980) i jego wkład w kształcenie nauczycieli w krakowskich uczelniach*. Zwróciła uwagę na doniosłą rolę działalności

dydaktycznej J. Konopnickiego w kształceniu nauczycieli, którą wielokrotnie cechowała innowacyjność i nowatorstwo.

Ks. dr Piotr Jaworski z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego przygotował wystąpienie zatytułowane *Ks. Józef Rychlicki jako propagator metody uczenia się pod kierunkiem w katechizacji młodzieży szkół średnich okresu międzywojennego*. Zaprezentował sylwetkę ks. Józefa Rychlickiego jako pedagoga, który zwracał uwagę na potrzebę kształcenia dzieci, troszczył się o pozalekcyjne metody wsparcia oraz wskazywał na istotę pracy nauczyciela, dostrzegając w niej nieoceniony potencjał. Po wysłuchaniu interesujących wystąpień prof. dr hab. Władysława Szulakiewicza dokonano podsumowania i zaprosiła uczestników do dyskusji.

W panelu drugim, obejmującym tematykę zawartą w tytule *Dydaktyka przedmiotów szczegółowych: programy nauczania i treści kształcenia*, referat wygłosił prof. dr hab. Roman Pelczar z Uniwersytetu Rzeszowskiego, który przedstawił tekst pt. *Miejsce języka polskiego w szkołach ludowych w Galicji w okresie przed autonomią*. Prelegent zwrócił uwagę na aspekty prawne germanizacji społeczeństwa w analizowanym okresie oraz wskazał na trud i problemy związane z utrzymaniem języka polskiego w szkołach w Galicji. W kolejnym wystąpieniu dr Mirosław Łapot z Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie wygłosił referat pt. *Religia mojżeszowa w szkolnictwie publicznym – przełom w edukacji religijnej Żydów galicyjskich (1867–1918)*. Autor podkreślił potrzebę wprowadzenia religii mojżeszowej w szkołach publicznych w analizowanym okresie oraz zaznaczył wielokierunkowe problemy związane z realizowaniem założonych celów i treści kształcenia.

Następny referat autorstwa dr Elżbiety Dolaty z Uniwersytetu Rzeszowskiego, zatytułowany *Nauczanie higieny w szkołach galicyjskich na przełomie XIX i XX wieku*, dotyczył realizacji treści związanych z nauczaniem higieny w szkołach na różnych etapach kształcenia. Prelegentka zwróciła uwagę na aspekty organizacyjne związane z siatką godzin analizowanego przedmiotu oraz przygotowaniem podręczników do nauczania higieny w omawianym okresie. Nakreśliła również znaczenie uwrażliwiania na problemy higieny i łączenia tych treści z innymi przedmiotami w szkołach galicyjskich na przełomie XIX i XX wieku. Zagadnienie *Układu programów nauczania do szkół powszechnych w Polsce lat 30. XX wieku* przedstawiła dr hab. Elżbieta Magiera, prof. US. Prelegentka omówiła konstrukcję zewnętrzną programów nauczania (układ poziomy), czyli dobór i układ materiału nauczania, oraz konstrukcję wewnętrzną (układ pionowy), czyli podstawowe założenia programów: psychologiczne, wychowawcze i życiowe.

Prof. dr hab. Eleonora Sapia-Drewniak zaprezentowała tekst pt. *Organizacja nauczania początkowego dorosłych w latach powojennych do 1949 roku*. Autorka zaakcentowała formy edukacji dla dorosłych, wskazując na potrzebę kształcenia wynikającą z głębokiego analfabetyzmu społeczeństwa. W przekonujący sposób wskazała na problemy i trudności organizacyjne wpływające na realizację nauczania początkowego wybranej grupy społecznej. Wystąpienie dr Barbary

Żakowskiej zatytułowane *Międzynarodowe programy kształcenia w polskich szkołach na przełomie XX i XXI wieku* ukazało historię międzynarodowych programów kształcenia w Europie Zachodniej, akcentując ilościową perspektywę dynamicznie rozwijającego się trendu związanego z wykorzystaniem programów matury międzynarodowej w polskich szkołach. W podsumowaniu Autorka zwróciła uwagę na potrzebę pogłębionych analiz zaprezentowanej problematyki, która stanowi nowy kierunek badań historyczno-pedagogicznych. Obrady panelu drugiego zakończyły się podziękowaniami skierowanymi do referujących i krótką dyskusją.

Panel trzeci pt. *Uwarunkowania pracy dydaktycznej nauczycieli* rozpoczął referat *Działalność Krajowego Związku Nauczycielstwa Ludowego na rzecz podnoszenia kompetencji zawodowych nauczycieli* autorstwa dr. hab. Jana Rysia, prof. UP. Prelegent podkreślił wielokierunkową aktywność Krajowego Związku Nauczycielstwa Ludowego, zwracając uwagę m.in. na organizowane konferencje krajowe oraz akcje petycyjne i publicystyczne, które miały doprowadzić do reform w szkolnictwie ludowym. Z kolejnym referatem zatytułowanym *Proces profesjonalizacji zawodu nauczycielskiego w Stanach Zjednoczonych w XIX i XX wieku* wystąpiła dr hab. Justyna Wojniak, prof. UP. Autorka podkreśliła znaczenie publicystyki, która społecznie i politycznie pełniła istotną funkcję w profesjonalizacji zawodu nauczyciela. Zaakcentowała również inicjatywy obywatelskie różnych grup społecznych, które znacząco wpłynęły na przemiany w zawodzie nauczyciela w Stanach Zjednoczonych w omawiany okresie.

Dr hab. Ryszard Ślęczka, prof. UP, wygłosił referat pt. *Nowe podejście do nauczania prezentowane na łamach czasopisma „Ruch Pedagogiczny” w okresie międzywojennym*. Z jednej strony wskazał na treści artykułów publikowanych w „Ruchu Pedagogicznym”, które propagowały nowoczesne nauczanie związane z nowatorstwem dydaktycznym XX wieku, z drugiej zaś zwrócił uwagę na próby rozpoznania środowiska nauczycielskiego poprzez zastosowanie ankiety celem przygotowania nauczycieli do pracy w ramach szkoły twórczej. Dr hab. Witold Chmielewski, prof. AIK, przedstawił wystąpienie na temat *Kwestii nauczania przedmiotów pedagogicznych w zakładach kształcenia nauczycieli na uchodźstwie i w kraju w latach 1942–1956*. Zaakcentował kierunki rozwoju kształcenia nauczycieli, ze szczególnym podkreśleniem przedmiotów kształcenia oraz współpracy z ośrodkami zagranicznymi, których doświadczenie i działalność stały się inspiracją i wzorem do naśladowania.

Na pracy dydaktycznej nauczycieli skupiła się również kolejna prelegentka – dr hab. Joanna Król, prof. US. Jej wystąpienie pt. *Praca dydaktyczna nauczycieli w szkolnictwie szczecińskim w okresie pionierskim (1945–1948): uwarunkowania społeczno-polityczne* poświęcone było wieloaspektowym okolicznościom wpływającym na działalność nauczycieli w szczecińskiej oświacie w okresie powojennym. Wśród czynników determinujących pracę nauczycieli prelegentka wymieniła oraz przeanalizowała czynniki geopolityczne, materialne oraz edukacyjne. Konferencję zamknęło wystąpienie dr. Pawła Juśko z Uniwersytetu

Rzeszowskiego, który wygłosił referat pt. *Wpływ szkolenia ideologicznego na pracę dydaktyczną nauczycieli szkół podstawowych w Polsce w latach 1949–1956*. Autor wskazał na strukturę oraz organizację szkoleń nauczycieli oraz podkreślił masowość realizowanego zadania. Zaznaczył również wieloaspektowość i złożoność analizowanej problematyki. Ostatni panel konferencji został zakończony dyskusją i podziękowaniami dla prelegentów.

W podsumowaniu Przewodnicząca komitetu organizacyjnego konferencji oraz Przewodnicząca Sekcji Historii Pedagogiki KNP PAN prof. dr hab. Władysława Szulakiewicz podziękowała wszystkim prelegentkom i prelegentom, podkreślając, że wygłoszone referaty oraz dyskusja naukowa prezentowały wysoki poziom oraz merytorycznie wniosły kolejne tropy do dalszych badań w zakresie historii dydaktyki. Zwróciła również uwagę na pola badawcze, które wymagają dalszej dyskusji naukowej. Wskazała m.in. na potrzebę badań historyczno-pedagogicznych podręczników dla nauczycieli, dziejów dydaktyki szkoły wyższej oraz wyraziła konieczność naukowego zainteresowania dydaktyką przedmiotów pedagogicznych. Przewodnicząca wyraziła też głęboką wdzięczność za trud włożony w organizację spotkania, aktywny udział prelegentów prezentujących interesujące wystąpienia oraz za udział studentów w konferencji.

Ogólnopolska Konferencja Naukowa Sekcji Historii Pedagogiki KNP PAN stanowiła istotną płaszczyznę wymiany badań z zakresu przełomów w rozwoju dydaktyki w XIX–XX wieku. Spotkanie historyków wychowania z wielu ośrodków naukowych w Polsce pozwoliło zacieśnić relacje naukowców, zarysować obszary prowadzonych badań, przyczynić się do wymiany myśli naukowej oraz wyznaczyć nowe pola badawcze.

BARBARA ŻAKOWSKA
ORCID: 0000-0002-0720-8184
Szczecin